

# Pienosuuskunnan hallinto Hallinnon tehtävät ja vastuu

Valtakunnalliset vesiosuuskuntapäivät  
Tampere 27.1.2017

## Pienosuuskuntien hallinto

- Osuuskunnan johto = hallitus, TJ (varsinainen hallinto)
- Osuuskunnan kokous
- Kullakin oma, osuuskuntalaissa ja säännöissä määrätty rooli ja tehtävät
- Hallitus – yleistoimivalta, hallinto ja toiminnan asianmukainen järjestäminen
- Toimitusjohtaja – yleistoimivalta päivittäisasioissa (juokseva hallinto)
- Osuuskunnan kokous – jäsenten päätösvalta OskL:n tai sääntöjen nojalla kuuluvissa asioissa

## Toimivalta – mitä se on?

- Toimivallanjako = mitä kunkin toimielimen tehtäviin osuuskunnassa kuuluu
  - Mistä päättävät jäsenet osuuskunnan kokouksessa ja mistä päättää osuuskunnan johto (hallitus ja toimitusjohtaja)?
- OskL ja säännöt määrittävät osuuskunnan johdon ja jäsenten keskinäisen toimivallan
  - OskL 6 luku 2 §, 17 § ja 21 § sekä 5 luku 3 §
  - käytännössä usein valitettavan epäselvä – osuuskunnissa muotoutunut erilaisia toimintakulttuureita

## Toimivallan siirtäminen

- **Säännöissä** voidaan siirtää hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvan asia osuuskunnan kokouksen päätettäväksi
- Hallitus voi päättää toimitusjohtajan toimivaltaan kuuluvan asian
- Hallitus voi **oma-aloitteisesti** siirtää hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvan asian osuuskunnan kokoukselle
- jäsenet voivat yksimielisenä päättää hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluva asia
  - Edellyttää **kaikkien jäsenten** yksimielistä päätöstä

# Hallitus – tehtävät ja toimivalta

- Ainoa pakollinen toimielin osuuskunnassa
- Hallituksella yleistoiimivalta hallinnon ja toiminnan järjestämisessä
  - kaikki ne tehtävät, joita ei ole määrätty laissa tai säännöissä muille toimielimille
  - Myös epätavalliset ja laajakantoiset asiat kuten merkittävät liiketoimintapäätökset
- Lisäksi osuuskuntalaissa erityistehtäviä mm. vastaa siitä, että kirjanpidon ja varainhoidon **valvonta** on asianmukaisesti järjestetty
  - Ei edellytä, että itse tekee mutta velvollisuus huolehtia, että riittävä organisaatio ja mekanismit

## Toimitusjohtaja - tehtävät ja toimivalta

- Yleensä hallitus valitsee
- Hoitaa osuuskunnan päivittäistä hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti
- Käytännön järjestämisvastuu siitä, että osuuskunnan kirjanpito on lainmukainen ja varainhoito luotettavalla tavalla järjestetty
- Osuuskunnan toiminnan käytännön organisointi ja operatiivinen johot
- Epätavalliset ja laajakantoiset toimet pääsääntöisesti vain hallituksen valtuuttamana

# Osuuskunnan kokouksen toimivalta

- Jäsenten päätöksentekoforum
- Osuuskunnan kokous päättää
  1. Osuuskuntalain nojalla kuuluvat asiat
  2. säännöissä määrätyt, hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvat asiat
  3. ne hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvat asiat, jotka hallitus sille siirtää
- Mahdollista myös kaikkien jäsenten yksimielisellä päätöksellä siirtää hallitukselle kuuluva asia

## Mistä osuuskunnan kokous päättää?

- Tilinpäätöksen vahvistamisesta
- Ylijäämän käyttämisestä
  - Huom! Rajattu hallituksen esittämään enimmäismäärää
- Vastuuvapauden myöntämisestä hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenille sekä toimitusjohtajalle
- Hallituksen jäsenten valinta
- Tilintarkastajan / toiminnantarkastajan valinta
- Säännöissä määrätyt asiat



- Osuuskuntalain mukaan osuuskunnan kokous päättää myös
  - Sääntöjen muuttaminen
  - Sulautuminen, jakautuminen, yritysmuodon muutokset
  - Osuuskunnan toiminnan lopettaminen (selvitystila)
- Jäsenten sääntöihin perustuvien oikeuksien kaventaminen tai velvollisuuksien lisääminen
- Muista myös:
  - mahdollisuus säännöissä yksilöidyn hallituksen yleistöimivaltaan kuuluvan asian siirtäminen
  - Hallitus oma-aloitteisesti siirtää hallitukselle kuuluvan asian osuuskunnan kokouksen päätettäväksi

- ”Osuuskunnassa ylintä päätösvaltaa käyttävät jäsenet”
  - Käyttääkö????

Kyllä, osuuskunnassa ylintä päätösvaltaa käyttävät jäsenet osuuskunnan kokouksessa niissä asioissa, jotka sille osuuskuntalain tai sääntöjen mukaan kuuluvat ja jotka ovat osuuskunnan toiminnan tai jäsenten kannalta keskeisiä

- Usein asioita, jotka edellyttävät sääntömuutosta

# Vahingonkorvausvastuu osuuskuntalain mukaan

- OskL mukainen hallinnon vahingonkorvausvastuu koskee **johdon** jäseniä
  - hallitus, toimitusjohtaja
- Osuuskuntalain tai sääntöjen vastainen menettely
- Mahdollista myös **jäsenen** vahingonkorvausvastuu
  - Myötävaikutus osuuskuntalain tai sääntöjen rikkomiseen
  - Tahallaan tai huolimattomuudesta
  - Vastuu osuuskunnalle, jäsenelle ja kolmannelle
  - Toteutunee käytännössä erittäin harvoin
  - Jäsenellä ei yleensä ole vastaavia tietoja ja vastaavaa selonottovelvollisuutta kuin johdolla

- Vahingonkorvausvastuu myös **osuuskunnan kokouksen puheenjohtajalla**
  - Tahallaan tai huolimattomuudella aiheutettu vahinko
  - Vastuu siitä, että täyttää puheenjohtajan lakiin ja sääntöihin perustuvat velvollisuudet
  - Vastuu siitä, että päätös syntyy oikeassa järjestyksessä (kokousmenettely tunnettava)
  - Ei lähtökohtaisesti vastuuta päätösten sisällöstä
  - Huom! Maallikko vs. ammattilainen esim. asianajaja  
=> vastuuta arvioidaan eri tavalla

# Johtohenkilön vastuu – vastuun edellytykset

- yleisen huolellisuusvelvoitteen rikkominen => korvausvastuu vain osuuskunnalle aiheutetusta vahingosta
- osuuskuntalain tai sääntöjen vastainen toiminta => korvausvastuu osuuskunnalle, jäsenelle tai muulle henkilölle
- vastuu voi perustua myös muuhun lainsäädäntöön
- vahinko aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta
  - tahallinen tai huolimaton teko tai laiminlyönti
- yleensä varallisuusvahinko
- korvausvastuun sovittelu
- tahallisuus tai törkeä huolimattomuus => täysi korvaus
- jos ei vahinkoa => ei vahingonkorvausta, vaikka moitittava menettely

# Osuuskunnan johdon huolellisuusvelvoite

- OskL 1 luku 8 §:  
*”Osuuskunnan johdon on huolellisesti toimien edistettävä osuuskunnan etua.”*
- Velvollisuus toimia osuuskunnan edun mukaisesti (lojaliteettivelvollisuus),
  - ei oma etu, yksittäisen jäsenen, jäsenryhmän tai alueen etu
  - Toimittava siten, ettei eturistiriitaa tai sivuvaikutteita
- Velvollisuus toimia huolellisesti

# Huolellisuusvelvollisuus ja vahingonkorvausvastuu

- OskL 1:8 § yleinen huolellisuusvelvoite
  - vastuu omista toimista, mutta vastuu myös muiden toimista
- yhtiöoikeudessa hyväksytty kuitenkin liiketaloudellisten riskien ottaminen
  - ” Vaadittavan huolellisuuden arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, että liiketoiminnassa päätöksiä on usein tehtävä epävarmuuden vallitessa. Lisäksi kiinnitetään huomiota siihen, että riskin ottaminen kuuluu yritystoimintaan”

## Liiketoimintariskit

- vaikka toimet jälkikäteen arvioituna osoittautuisikin tappiolliseksi, tappioiden syntyminen ei sinänsä osoite johdon toimineen huolimattomasti, jos
  - ne ovat hyvän liiketavan mukaisia
  - aitona tavoitteena osuuskunnan etu
  - päätös riittävän huolellisesti valmisteltu
- huolellinen menettely:
  - ratkaisun taustaksi on hankittu tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto - riittävä asiantuntemus käytössä
  - sen perusteella on tehty johdonmukainen päätös tai muu toimi
  - päätöksen tai muun toimen tekoon eivät ole vaikuttaneet johdon jäsenten eturistiriidat



# Huolellisuusarviointi

- huolellisuusvelvollisuuden laiminlyönti, jos rikkoo lain/sääntöjen nimenomaista säännöstä
  - mm. KKO 2001:111: A oli vastoin yhdistyksen sääntöjä, yhdistyslakia ja johtokunnan nimenomaista päätöstä antanut ilman riittäviä vakuuksia yhdistyksen varoista sen vahingoksi jääneen lainan, josta päättäminen olisi kuulunut yhdistyksen kokoukselle
- huolellisuusvelvollisuuden vastaisena voidaan pitää myös sitä, että jokin toimi jätetään kokonaan tekemättä
- Huom! tietämättömyys ei vapauta vastuusta  
=>selonottovelvollisuus
- Huom! asiantuntemattomuus ei vapauta vastuusta

- päätökset yksimielisiä, ellei muuta kirjattu
- passiivisena pysyminen ei vapauta vastuusta
- hallituksen jäsenellä ja toimitusjohtajalla oikeus saada eriävä mielipide pöytäkirjaan (OskL 5:8.3 §)
- vapautuminen vastuusta saattaa lisäksi edellyttää aktiivista toimintaa (kuten esim. laittomaksi katsomansa päätöksen ilmoittamista osuuskunnan kokoukselle, sen täytäntöönpanon estämistä tai hallituksesta eroamista)
- Huom! Dokumentoinnin tärkeä merkitys
- KKO 1997:11; 1999:12; KKO 2000:58; KKO 2000:69

# Vahingonkorvausvastuun toteutuminen

- korvausvastuun syntyminen edellyttää huolimattomuuden lisäksi **syy-yhteyttä** hallituksen jäsenen menettelyn ja aiheutuneen vahingon välillä
- korvausvastuuta ei vähennä se, ettei riittäviä tietoja tehtävän hoitamiseen tai ettei tunne lain sisältöä
- vastuu arvioidaan yksilöllisesti => jokaisen jäsenen osalta erikseen selvitetään vastuun edellytysten olemassaolo
- vastuu voi perustua
  - osallistuminen päätöksentekoon
  - päätöksen täytäntöönpanoon
  - valvontatehtävien laiminlyönti

## Esimerkkejä vastuuta synnyttävistä teoista / laiminlyönneistä

- nimenomaisten normien rikkominen (lait, asetukset, säännöt, osuuskunnan / edustajiston kokouksen päätökset).
- perusteettomien suoritusten antaminen
- omaisuuden myyminen alihintaan
- osuuskunnan varojen laiton käyttö / huolimaton käyttö
- salassapitovelvollisuuden rikkominen
- verojen maksun tai veroilmoituksen tekemisen laiminlyönti
- valvontavelvollisuuden laiminlyönti
- oman edun tavoittelu

# Vastuuta vähentää tai poistaa

- Tehtävänjaolla voi olla merkitystä: ks. esim. KKO 1987:122
  - Kun kuitenkin hallituksessa on toteutettu edellä mainittu, sinänsä asiallinen työnjako ja talousjaosto sen mukaisesti on itsenäisesti hoitanut sen vastuualueeseen kuuluneet tehtävät, jaostoon kuulumattomilla hallituksen jäsenillä on ollut vain erityisestä syystä velvollisuus valvoa yhdistyksen varainhoitoa.
- ei osallistunut päätöksentekoon eikä täytäntöönpanoon
  - passiiviseksi jääminen ei poista vastuuta
- eriävän mielipiteen merkintä kokouspöytäkirjaan
- eroaminen hallituksesta

# Vahingonkorvauskanne

- vastuuvapauden epääminen edellytyksenä sille, että vahingonkorvauskanne voidaan nostaa
  - Vähemmistön kanneoikeus
- kanteen nostamisesta päättää yleensä hallitus
- Kanne nostettava 5 vuoden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana vahinko aiheutettiin (pääsääntö)

# Korvausvastuun sovittelu ja jakautuminen

- Vahingonkorvausta voidaan sovittaa
  - Kohtuuton huomioon ottaen vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet
  - vahingon kärsineen puolelta on myötävaikutettu vahinkoon
- Tahallinen vahinko => täysi korvaus tuomittava
- Useita vahingonaiheuttajia => vahingonkärsijä voi periä keneltä tahansa koko määrää
- Vahingonaiheuttajien kesken pääluvun mukainen vastuu

# Hallinnon jäsenen vakuutusturva

- useimmilla vakuutusyhtiöillä hallinnonvastuuvakuus
- vakuutuksesta korvataan osuuskunnalle tai sivulliselle aiheutunut taloudellinen vahinko, josta hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja on voimassa olevan oikeuden mukaan vahingonkorvausvastuussa toimiessaan hallintoelimen jäsenenä
- vakuutuksesta ei korvata tahallista tai törkeällä tuottamuksella aiheutettua vahinkoa eikä rikoksella aiheutettua vahinkoa